

grebí. Variants diverses, però amb el consonantisme *fer*, i amb diverses vocals i síl·labes: que preses en conjunt fan comprendre que prové del bereber. Segons Lerchundi, en part del Marroc es diu *afacran*; i en plural, en bereber, és *ifkaran* segons el dicc. bereber de 1844; per a altres parts del Marroc tenim *fākūn* i *āfkir*, segons Dombay (per a la part de terra endins), veg. Dozy (*Suppl.* II, 275). Hi està testificat per molts autors moderns, referents sobretot al Marroc.

Beaussier el dóna també com a marroquí. Però en les diverses variants degué estar vastament estès en els parlars berebers de tot el Magreb, car el viatger tunisenc Pagni hi dóna *fackarūm*, i *GGAlg* registra a Algèria els NPP berebers *Fākūrūn*, *Fākair*, *Fākairi* i *Fākīrīn(a)*. El nom del general *Ufkir*, que, després de governar el Marroc, fou assassinat el 1872, deu ser una altra variant semblant a la citada *Āfkir*.

Doncs, és versemblant que també tingués curs entre els moros valencians, almenys els molts d'ells que eren d'origen bereber. Per a berberismes toponímics valencians, veg. el meu art. d'*EntreDL* II, 220ss.

En l'entrellat de sèquies i aiguamolls de la baixa Aigüesvives seria natural que hagi quedat el plural o collectiu *facran/ifkaran* com a nom d'aquesta pda. de *Fracà*. Com ja vaig indicar en *DECat* IV, 163b; tal com ha quedat en el del Barranc de *Calapatar* del Matarranya i altres noms de cap a Maquinensa i la Terra Alta, on les tortugues tenen encara vida indígena; i a Pego i Oliva, on ha quedat *Calapatar* en bastants NLL (*DECat* IV, 80; VIII, 637a10). El fet de ser una bestiola poc comuna, fa més apte el seu nom per quedar com a NL dels indrets on se'n troben.

D'altra banda el caràcter multiforme d'aquest nom bereber, augmenta la versemblança de trobar-lo en altres rodals. En formes divergents, però singularíssimes i sense altra etimologia possible; mentre en ells es vagi repetint el consonantisme *fer/irk* que és comú a les diverses varietats del nom bereber.

Res tan singular com el nom de la partida de LIFRAGO en el Maestrat, te. de Cervera: oït allí *lifrágo* (xxviii, 120.18); també el recull el mapa IGC en la variant *Alifragos* (4°00 × 40°26). Paratge feréstec, solitari, damunt (a menys d'1 k.) del punt on coincideixen els aiguavessos de Cervera, de Càlig i de Peníscola. També allí hi ha aigües, i és probable que fins allà s'estengui l'àrea de la Terra Alta, de NLL provinents del *calàpat* 'tortuga'. Llavors també ens recorda les formes *Ifkaran*, *afacran* i *Fākūrūn* que hem documentat abans. Intermèdia entre *Ifkaran* i *fākūrūn*, una forma **Iffakrun* recularia l'accent segons la norma de l'àrab vulgar de fer-lo passar a la síl·laba *fak-*, tançada; i combinat amb l'article àr., *al-ifākrun* ens donaria precisament la forma *Alifrago*, que hem consignat; amb el mateix trasllat de la *r* que en *Fracà*. L'aspecte especialíssim, exòtic, de *Lifrago*, és tan fàcil d'acomodar amb aquesta evolució complicada, com seria difícil, o més aviat impossible, de trobar cap altra etimologia a un nom d'aquesta forma.

En zona no llunyana, cap al Sud, un altre nom semblant, encara que un poc diferent, L'ADOMFRAGA, pda. deserta en el te. de Vilanova d'Alcolea (xxviii, 42.2). Suposant que es partís de *Alifrago*, en aquestes condicions *Al-* s'altera sovint en *An-* o en *Ay-* *O-*; fàcilment arribaríem, doncs, a *Omfraga*, i aglutinant-s'hi la preposició locativa *a*, que davant vocal és *ad* entre valencians, ja tindríem *Adomfraga*. Altre cop aquí l'aspecte tan singular del nom legitima les combinacions complicades: car tanmateix *Alifrago* i *Adomfraga* tenen tant de comú fònicament i geogràfica, que és inevitable admetre que hi ha algun nexa entre aquests dos NLL.

Ja en el *DECat* (IV, 163a4-b26) suggereixo relacionar amb l'etim. de *Fracà*, nom de la tortuga, la del *franquet*, nom d'una bestiola d'hàbitat semblant, el cranc. Es diu *franquet* en una zona central del P. Val., des d'on possiblement es comunicà a les terres del baix Ter i del baix Rosselló on abunda tal mena de crancs: crec que aquestes zones el reberen del nostre Migjorn, d'on aqueixa casta és la més típica. EL FRANQUET a Alcúdia de Crespins, NL (xxxii, 66.1) probablement < *Al-franquet*, amb l'art. àrab. Molí de *Franquet* (i com a molí, lloc d'aigües), a Llucena (xxix, 101.4). Francesc *Franquet* cognom a Tortosa, a. 1599 (Vergés Paulí, *Espurnes de la Llar* v, 40). *Franquet*, NL a la Morera de Montsant. *Franquet*, cognom a Cullera (xxxI, 84.15).

Connexió amb el nostre conjunt etim. corroborada per la terminació del nom, en el de *la Cova (de) la Francuda*, al peu d'Almenara (xx, 9.12), lloc veí de mar on és probable que niin molts crancs. Amb això ens recordem del port. i gall. *carrancudo* (*DECH* I, 877b54-874a17), on hi ha d'haver unió amb el port. *caranguajo* 'cranc', tant o més que amb els mots on li trobava parentiu en aquella terra; i també ens recorda la *ú* tònica de *fākūrūn* i la del marroquí *ĕarnut* 'pop', que ja lligo allà amb el marroquí *karnita* 'llagosta de mar'.

FRAGA

La ciutat cabdal del Baix Cinca.

PRON. LOC.: *frága*, oït a Saidí (1935), a la Poble de la Granadella (1936, XII, 28), Nonasp, Faió, Almacelles, Rosselló (1955 i 1957: XVI, 82, 87; XVII, 81, 88); *fráge*, a Maella, Corbins i a la ciutat mateixa, en l'enq. de 1957 (XVII, 111-126). *Gentilici: fragolins* a Faió, *fragatins* a Rosselló, id. a la ciutat, si bé advertint que d'altres diuen *fragotins*.

MENCIONS ANT. MAHOMETANES. *Faraga* en el Moro Rasis (c. S. x), Alemany (*Geogr.*, p. 99); i Serrano Sanz, *NHRbg.*, 56); *Ifrága* en el Marracid (Alemany, 124). '(A)*frága* en l'Edrissí S. XII (Alemany, 76) i en Almakkarí (S. XIV i Simonet). *Ifrága* en el Himyarí (1300-1462, pp. 31, 32).

Si va arribar a ser presa ja un cop pels cristians, hauria estat per l'abril de 1125 (però és força dubtós)